

MİLLÎ EDEBİYAT AKIMI

BİBLİYOGRAFYA :

Ruşen Eşref [Ünaydın], *Dişortlar ki*, İstanbul 1334, tür.yer.; Ali Canip [Yöntem], *Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Bey'le Münakaşaları*, İstanbul 1918; Nüzhet Hâşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İstanbul 1918, s. 5-19; İsmail Habip [Sevük], *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1340, s. 596-619; Köprülüzade Mehmed Fuad, *Bugünkü Edebiyat*, İstanbul 1924, s. 7-153; a.mlf., *Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divân-ı Türki-i Basit*, İstanbul 1928, s. 9-10, 33-47; Nusret Safa Coşkun, *Millî Bir Edebiyat Yaratabilir miyiz?*, İstanbul 1938, tür.yer.; Mehmet Kaplan, *Büyük Türkiye Rüyası*, İstanbul 1969, s. 62-65; Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul 1990, s. 164-171; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1979, II, 1099-1102, 1129-1133; Himmet Uç, *İlmîlular ve Edebî Tenkid*, Erzurum 1990, s. 2, 69-74; Sadık Kemal Tural, "II. Meşrutiyet Döneminde Türk Edebiyatı", *TDEK*², III, 478-499; Hasan Kolcu, *Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları*, Ankara 1993, s. 157-174; Bilge Ercilasun, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit: 1. Türkçü Tenkit*, Ankara 1995, s. 121-177 (ayrıca bk. Dizin'de "millî" kelimesiyle başlayan kavramlar); Yusuf Ziya Öksüz, *Türkçe'nin Sadeleşme Tarihi: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, Ankara 1995, tür.yer.; Alim Kahraman, *Mütareke ve Millî Mücadele (1918-1922) Dönemi Edebiyat Dergilerinde Edebî Eleştirisi* (doktora tezi, 2000), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 139-170; Orhan Okay, "Osmanlı Döneminin Yenileşme Döneminde Türk Edebiyatı", *Osmanlı Uygarlığı* (haz. Halil İnalçık - Günsel Renda), Ankara 2003, II, 590-595; a.mlf., "Millî Edebiyata Dair", *Yönelişler*, sy. 11-12, İstanbul 1982, s. 25-28; a.mlf., "Yirminci Yüzyılın Başından Cumhuriyet'e Yeni Türk Şiiri", *TDL*, sy. 481-482 (1992), s. 296; Hülya Argunşah, "Millî Edebiyat", *Yeni Türk Edebiyatı: 1839-2000*, Ankara 2004, s. 165-214; Ömer Seyfeddin, "Yeni Lisan", *Genç Kalemler*, II/1, Selânik 1911, s. 1-7; II/3 (1911), s. 41-45; Kâzım Yetiş, "Millî Edebiyat Anlayışı", *İlmî Araştırmalar*, sy. 8, İstanbul 1999, s. 267-284; Mustafa Kutlu, "Millî Edebiyat", *TDEA*, VI, 341-346.

M. ORHAN OKAY

MİLLÎ KÜTÜPHANE

Ankara'da 1948 yılında açılan devlet kütüphanesi.

Türkiye'de Millî Kütüphane'nin kuruluşu, bazı araştırmacılara göre Beyazıt'ta Kütübhâne-i Umûmî-i Osmânî'nin hizmete açılış tarihi olan 24 Haziran 1884'e kadar gitmektedir (bk. BEYAZIT DEVLET KÜTÜPHANESİ). Bu görüşün dayanağı, basılan her eserin bir nüshasının bu kütüphaneye ücretsiz olarak verilmesini hükme bağlayan 14 Zilkade 1299 (15 Eylül 1298 r./27 Eylül 1882) tarihli iradedir. Ancak bu kararın ne kadar süreyle ve nasıl uygulandığı bilinmediği gibi dönemin siyasî şartları da bir millî kütüphane fikrini ortaya çıkması için uygun değildi. Özellikle Mü-

Millî Kütüphane – Ankara

nif Mehmed Paşa'nın Maarif nâzırlığı dönemlerinde İstanbul'da bir devlet kütüphanesi açılması yönünde çalışmalar olmuşsa da bunlar sonuçlanmamıştır.

İttihat ve Terakkî Fırkası'nın sekizinci kongresinde (1917) İstanbul'da bir millî kütüphane kurulması kararı alınmış, ancak uygulamaya geçilememiştir. Bu istek adında birer halk kütüphanesi olan ve 1912-1920 yılları arasında açılan İzmir, Kayseri, Eskişehir, Diyarbakır ve Bursa Millî kütüphaneleriyle gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1925'te Hamit Zübeyr (Koşay) tarafından hazırlanıp Maarif Vekâleti'ne sunulan halk kütüphanelerine dair raporda "devlet kütüphanesi" şeklinde ortaya konan millî kütüphane fikri Atatürk zamanında hazırlanan bina projeleriyle desteklenmişse de bu da bir sonuca varmamıştır. Bu konuda en önemli katkıyı Adnan Ötügen yapmıştır. Millî kütüphanenin kurulmasının önemini ortaya koyan makaleleri yanında Ötügen, 15 Nisan 1946 tarihinde Maarif Vekâleti Neşriyat Müdürüğü'nde Millî Kütüphane Hazırlık Bürosu'nu, bu büronun çeşitli masraflarını karşılamak için de 21 Şubat 1947'de Millî Kütüphaneye Yardım Derneği'ni kurmuştur. Millî Kütüphane Hazırlık Bürosu 1 Nisan 1947'de 60.000'e yakın kitapla geçici bir süre için başka bir binaya taşınmış, 16

Ağustos 1948'de de bugün Ankara İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılan binada Millî Kütüphane hizmete açılmıştır. 29 Mart 1950'de 5632 sayılı Millî Kütüphane Kuruluş Kanunu, 18 Mayıs 1955'te bu kanuna ek 6568 sayılı kanun kabul edilmiştir. Mart 1952'de UNESCO'nun yardımıyla Millî Kütüphane bünyesinde kurulan Bibliyografya Enstitüsü'ne bu ek kanunla resmî hüviyet kazandırılmıştır. Hızla gelişen koleksiyon ve kullanıcı ihtiyaçları göz önüne alındığında kısa zamanda yetersiz kalacağı anlaşılan binanın yerine 1965 yılında hazırlık çalışmalarına başlanan yeni bina 5 Ağustos 1983 tarihinden itibaren hizmet vermeye başlamıştır.

Millî Kütüphane'nin görevi "millî kültür araştırmalarını mümkün kılmak, bu maksada elverişli bütün eserleri ve belgeleri bir araya toplayarak bir merkez oluşturmak, yurt içinden ve yurt dışından gelen bilgi isteklerini karşılayıp her türlü bilim ve sanat araştırmalarını kolaylaştırmaktır". 1934'te kabul edilen Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'na göre Türkiye'de yayımlanan her eserin bir nüshası ücretsiz olarak Millî Kütüphaneye gönderilmektedir. Günümüzde bu kanunun değişen baskı ve çoğaltma tekniklerine uygun hale getirilmesi ve eksiksiz olarak uygulanabilmesi için gerekli değişiklik tasarımları üzerinde çalışılmaktadır.

Millî Kütüphane'nin içindeki müzeden bir görünüşü

Millî Kütüphane'nin ilk binası ile kurucusu Adnan Ötügen

Kültür Bakanlığı'na bağlı bir başkanlık olan Millî Kütüphane, başkan ve başkan yardımcısının emrinde üç daire başkanlığı ve on yedi şube müdürlüğü şeklinde örgütlenmiştir. Bu yapı içerisinde diğer kütüphanelerden farklı olarak yabancı yazarların yurt dışında basılmış Türkiye ve Türkler'le ilgili eserleriyle Türk yazarların yurt dışında yayımlanmış eserleri ve el yazması kitaplar satın alınmaktadır. Millî Kütüphane tarafından hazırlanarak basılan bibliyografya ve kataloglarla yürütülen projeler, Türkiye'nin geriye dönük ve güncel bilgi birikimini ortaya koyması bakımından önemli çalışmalardır. Türk Kütüphaneciler Derneği yayını olarak çıkarılan, fakat Millî Kütüphane uzmanları, müşavirleri ve kütüphanecilerinden oluşan bir komisyon tarafından Türk kütüphanelerinin ihtiyaçlarına göre hazırlanan *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri: Enstrüksiyon* (Ankara 1957) adlı eserden başka 1971-1991 yılları arasında *Devlet Yayınları Bibliyografyası*, 1989-1991 yıllarında *Seçilmiş Gazete Yazıları Bibliyografyası* yayımlanmıştır. *Türkiye Bibliyografyası* ile (1955 -) *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*'nın (1952 -) neşri aylık olarak sürmektedir. *Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu* ise ([TÜYATOK] 1978 -) öncelikle Kültür Bakanlığı'na bağlı kütüphanelerle müzelerde ve resmî kuruluşlarla bazı şahsî kütüphanelerde mevcut yazma eserlerin bibliyografik künyelerinin yer aldığı, uzman personel konusundaki eksiklikler yüzünden oldukça yavaş yürütülen bir çalışmadır. Bu proje çerçevesinde 1979-2000 yılları arasında on dört fasikül neşredilmiştir. *Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu* (1987 -), *Türkiye Basmaları Toplu Kataloğu Arap Harfli Türkçe Eserler* (1729-1928) ile (1990 -) bazı eksiklerine rağmen CD formatında hazırlanmış olan "Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası

1923-1999" ve "Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası" da kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Şer'iye sicili defterlerinin belge analizlerinin hazırlanması devam eden çalışmalardandır.

2004 yılı Nisan ayı verilerine göre Millî Kütüphane 1.045.972 adet kitap, 707.606 cilt süreli yayın, 25.929 adet el yazması, 8934 şer'iye sicili defteri, 55.827 eski harfli Türkçe kitap ve 197.351 kitap dışı belgeden oluşan koleksiyonunu 39.000 m²'lik bir alanda hizmete sunmaktadır. Kütüphane binası içinde bulunan çalışma ofisleri, okuma salonları yanında sergi ve konferans salonları, bilgi işlem merkezi, konuşan kitaplık, Atatürk belgeliği ve biyografya arşivi, harita salonu, basımeviyle mikrofilm ve fotoğraf laboratuvarı da hizmet vermektedir. Kataloglama "Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2", sınıflama "Dewey Onlu Sınıflama 20" esaslarına göre yapılmaktadır. 1993 yılından itibaren Millî Kütüphane veri tabanına yüklenmiş bibliyografik künyelere internetten (www.mkutup.gov.tr) ulaşmak mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Duman, "Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin Dünü - Bugünü - Geleceği", *Beyazıt Devlet Kütüphanesi 100 Yaşında* (haz. Hasan Duman), İstanbul 1984, s. 1-22; 50. *Kuruluş Yılında Ulusaldan Evrensel Türk Millî Kütüphanesi (1946-1996) Sempozyum (Bildiriler)*, Ankara 1998; Özer Soysal, *Türk Kütüphaneciliği*, Ankara 1998, I, 70-71; a.mlf., *Türk Kütüphaneciliği: Bilgi'nin Yazgısı*, Ankara 1998, s. 249-257; *Millî Kütüphane'ye Armağan*, Ankara 1999; Tuncel Acar, "Millî Kütüphane", *Prof. Dr. Necmeddin Sefercioğlu Armağanı* (haz. Ersin Özarslan), Ankara 2001, s. 261-263; H. F. Raux, "Türkiye'nin Bibliyografya Alanındaki İhtiyaçlarının Karşıllanması ve Türk Millî Bibliyografya Enstitüsü" (trc. Zerrin Arsebük), *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, I/2, Ankara 1952, s. 120-126; Adnan Ötügen, "Millî Kütüphane Nasıl Kuruldu?", a.e., IV/1 (1955), s. 1-40; Hamit Zübeyr Koşay, "Kütüphanelere Dair (I)", a.e., IX/1-2 (1960), s. 36-40.

TUBA ÇAVDAR

MİLLÎ MECMUA

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayımlanan fikir, edebiyat ve sanat dergisi.

Cumhuriyet'in ilânının hemen ardından İstanbul'da Mehmed Mesih (Akyiğit) tarafından çıkarılmaya başlanmıştır (1 Teşrinisânî 1339 / 1 Kasım 1923). 1 Haziran 1928'e kadar önceleri iki haftada bir, daha sonra her ayın birinde ve on beşinde olmak üzere 112 sayı çıkmıştır. Beş aylık bir sürenin ardından harf inkılabına rastlayan 1 ve 15 Kasım tarihli iki sayıda yeni harflerle dizili yazıların da yer aldığı bir geçiş süreci yaşamış, 115-145. sayılar arasında (1929-1933) yayımını düzensiz biçimde devam ettirmiş ve kapanmıştır. Uzun bir aradan sonra 15 Nisan 1952'de 1/146. sayı ile yeni bir yayım dönemi başlatan derginin 1955'te 17. sayıya ulaştığı bilinmektedir.

Yahya Saim (Ozanoğlu) tarafından kaleme alınan 1. sayıdaki başyazıda *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua* gibi dergilerle açılan yolun muzaffer Anadolu'yu doğurduğuna işaret edilmektedir. *Millî Mecmua*'nın hedefi ise medenî milletlerin yolundan yürüyerek mefkûreci gençliğin ifadesi olmaya çalışmaktır. *Yeni Mecmua* tarafından kendisinin acemice bir taklidi olarak görülen *Millî Mecmua* bu idealist tutumunu yeri geldikçe vurgulamıştır. Fikir, edebiyat ve sanatla çerçevesi geniş bir alanda yayımını sürdüren dergi, ilk sayılardan itibaren Türk ocaklarının kültürel etkinlikleriyle ilgili haberlere ve ocakların işlevi konusunda Hamdullah Suphi ile (Tanrıöver) bir röportaja yer vermiştir.

Cumhuriyeti ve çağdaşlaşmayı prensip edinen derginin yayımını sürdürdüğü yıllar önemli inkılapların gerçekleştirildiği bir döneme rastlamış, yaşanan gelişmelere paralel biçimde tutumu da genel çerçeveli bir benimseyicilikten inkılapların ayrı ayrı savunulduğu bir noktaya doğru varmıştır. Köprülüzâde Mehmed Fuad'ın harf inkılabının doğuracağı olumsuz sonuçlara dikkat çeken yazısı dışında (nr. 75) Mustafa Şekip (Tunç) (nr. 58), Ali Haydar (Taner) nr. 12 ve Halil Nimetullah (Öztürk) (nr. 85) yazılarında harf inkılabını desteklemişlerdir. Dergi "Türk İnkılabı Karşısında Müslümanlık" konulu bir anket düzenlemiş, İsmail Hakkı (Baltacioğlu) bu ankete verdiği cevapta dinde reform önerip ezanın Türkçe okunması, camilerde secde yerlerinin yükseltilmesi gibi bazı teklifler ileri sürmüştür (nr. 110).

Derginin başyazıları başlangıçta Yahya Saim ve Hasan Âli (Yücel), daha sonra dü-